

УДК: 339.13.017: 338.439.5:634.57

Дворська Т.А., аспірантка ©

Уманський національний університет садівництва

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ВОЛОСЬКИХ ГОРІХІВ

Досліджено економічну ефективність вирощування волоських горіхів і шляхи її підвищення в Україні, а також описано цінову ситуацію, на яку впливають канали реалізації, регіони продажу, продукції.

Ключові слова: волоський горіх, ефективність, ціна

Вступ. Грецькі горіхи у світі цінуються за поживні і лікувальні властивості та різнобічний характер їх застосування. Зокрема, вони широко використовуються у кондитерській, оліє-жировій, борошномельній, фармацевтичній, хімічній, кормовій, лакофарбовій та інших галузях.

Україна відрізняється значним поширенням цієї культури і посідає перше місце за обсягом виробництва плодів у Європі, а саме 23,7 % валових зборів. Товарні насадження майже повністю зосередженні в дрібних господарствах населення. Це зумовлює стихійність пропозиції, низьку якість плодів, складність їх закупівлі, нерозвиненість оптової торгівлі та промислової переробки, і відповідно, звужує асортимент вітчизняної продукції та сповільнює розвиток експорту [1].

Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, позитивний досвід ряду країн у влаштуванні промислового виробництва горіхів, успіхи господарств населення, значна місткість внутрішнього ринку і динамізм попиту на зовнішньому, - свідчать про актуальність і своєчасність досліджень природно-економічного потенціалу України для розвитку промислової культури грецького горіха.

Аспекти цієї проблеми висвітлені у працях: В.І Кунівець, Г.М Сатіної, О.М. Шестопадь, А.І Шумейка. Технологічні особливості вирощування волоських горіхів розкривається в працях Ф.Т. Затоковим, Т.Є.Стрілою, А.А Ядровим.

Матеріали і методи. В основу методики дослідження були покладені аналіз, узагальнення та порівняння. Інформаційною основою дослідження є праці вітчизняних вчених з питань економічної ефективності волоських горіхів в Україні.

Результати дослідження. Необхідність насичення ринку горіхами зумовлюється не тільки природно-економічними, а й політичними, демографічними та соціальними факторами. Але, існує ряд проблем, які потрібно вирішити. Крім несприятливих економічних умов до їх числа можна віднести подорожчання ресурсів, звуження ринку через самозабезпечення населення продукцією.

Останнім часом спостерігається тенденція до скорочення площ горіхоплідних насаджень. Такий стан склався переважно через недостатне

фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств, більшість з яких не має вільних обігових коштів на закладку молодих насаджень.

Більш детально розглянемо виробництво волоських горіхів по всіх категоріях господарства з 2004-2010 роки в таблиці 1.

Таблиця 1

Виробництво волоських горіхів за категоріями господарств України в середньому за 2004-2010 роки*

Показник	Усі категорії господарств	У тому числі			
		Сільськогосподарські підприємства	%	Господарства населення	%
Загальні площі насаджень, тис. га	15,5	1,1	7,1	14,4	92,9
Площі плодоносних насаджень, тис. га	14,1	0,7	4,9	13,4	95,1
Валовий збір, тис. ц	857,7	1	0,2	856,7	99,9
Урожайність ц/га	30,1	2,1	x	27,4	x

* Складено за даними Державного комітету статистики України.

З 2004 по 2010 роки площа горіхоплідних насаджень незначна – 0,7 тис. га., за рівнем урожайності 2,1 ц/га. Це насамперед залишки старих типів садів, особливо дрібноділянкові (до 10га), які втратили товарне призначення і є занедбаними.

Товарне вирощування горіхів в Україні, як і в більшості країн світу, зосереджене в господарствах населення – 14,1 тис. га. (92,9 % загальної площі). Щороку на ці господарства припадає до 99,9 % валових зборів.

Держава передала функції постачальника комерційним структурам та створеним акціонерним товариствам на базі радгоспів і таким чином відмежувалась від своїх господарств, які були основними постачальниками продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках України. Це призвело до скорочення ресурсів, зниження ефективності їх використання, погіршення технологічної дисципліни, послаблення стимулів для інвестування підприємств.

Найкращі умови для розвитку горіхівництва мають Вінницька, Кіровоградська, та Черкаська області. Проте, незважаючи на це, за останнє десятиріччя рівень валового збору горіхової продукції по Україні значно скоротився, на що вказують дані таблиці 2.

Стрімке скорочення валових зборів обумовлене недостатніми коштами для підтримки існуючих насаджень, забезпечення в достатній кількості добривами, необхідною технікою для догляду за горіхами. Як наслідок, деякі господарства відмовились від виконання ряду необхідних агротехнічних робіт, порушуючи технологічний процес виробництва. Підприємства вкладають кошти лише ті галузі аграрного сектора, які дозволяють швидко та безпрограшно окупити понесені витрати, а також отримати стабільні прибутки. Для розвитку галузі важливе значення матиме активна фінансова підтримка держави.

Процес ціноутворення відбувається під постійним впливом багатьох і часто суперечливих факторів, що негативно впливає й на стабільність розвитку внутрішнього ринку волоських горіхів. Аналіз динаміки цін дає змогу відстежити зміни в ринковому середовищі, вчасно виявити та упередити розвиток диспропорцій у попиту й пропозиції.

Таблиця 2

Валові збори грецького горіха, тис. ц *

Регіони (області)	Роки						Відхиленн я 2010р. від 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Україна	910,4	687,5	823,3	791,8	857,7	874,2	-36,2
Вінницька	101,8	141,8	141,8	39,2	90,3	34,1	-67,7
Кіровоградська	24,6	19,2	38,8	17,4	33,0	43,5	18,9
Черкаська	18,3	17,5	11,7	12,8	23,6	23,4	5,1
Разом по центральних областях	144,7	178,5	192,3	69,4	146,9	101,0	-43,7
Частка центральних областей в загальному обсязі, %	15,9	25,9	23,4	8,8	17,1	11,6	-4,3

* Складено за даними Державного комітету статистики України.

Ціна на волоські горіхи в Україні формується залежно від співвідношення попиту і пропозиції, якості продукції, строку й місця продажу, наявності конкурентних переваг, рівня податків і ринкових зборів, собівартості виробництва та реалізації продукції. Розмір і структура виробничих витрат зумовлюється природними, організаційно-економічними чинниками та технологією виробництва, відповідно кількістю й вартістю залучених ресурсів.

Протягом 1998-2010 років ціни на продукцію садівництва істотно змінювались на внутрішньому ринку України (таблиця 3).

Таблиця 3

Середні ціни на плоди та ягоди на міських ринках України, грн. за 1 кг *

Продукція	Роки							Індекс 2010р. до 1998р.
	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	
Яблука	0,91	2,5	2,47	2,83	5,84	8,14	6,86	7,5
Груші	1,52	2,11	2,41	2,52	7,16	13,41	16,32	10,7
Абрикоси, персики	1,83	2,73	3,78	4,16	8,84	11,96	14,94	8,2
Слива, алича	0,96	1,39	1,75	1,87	2,03	9,34	9,45	9,8
Журавлина	3,95	6,76	5,62	7,02	24,0	34,59	35,43	8,9
Горіхи	1,81	4,02	3,77	4,20	8,16	11,44	17,4	9,6
Виноград	2,20	3,19	3,82	4,83	7,70	20,81	25,13	11,4

* Складено за даними Державного комітету статистики України

На міських ринках України за 1998-2010 роки подорожчали: груші – на 14,8 грн., абрикоси і персики – на 13,11 грн., сливи і алича – на 8,49 грн., горіхи на 15,59 грн., та виноград – на 22,93 грн. Разом з тим різке збільшення пропозиції зумовило зниження цін на яблука – на 5,95 грн.

Створення оптового ринку в регіоні повинно здійснюватися з урахуванням розміщення основних виробників волоських горіхів, наявності споживачів, які купують продукцію різної кількості та якості й за різною ціною.

У 2010 році підвищення якості продукції внаслідок сприятливих погодних умов та інфляційний тиск споживчого ринку зумовили зростання закупівельних і роздрібних цін на плоди та ягоди.

Розглянемо ціни на нелущені горіхи на міських ринках України в період з 2008-2010 роки (таб.4).

Таблиця 4

Ціни волоських не лущених горіхів на міських ринках в 2008-2010 роки *

Регіони (області)	2008р.	2010р.	Відхилення 2010 р. від 2008 р.
Київ	21,75	23,75	2,0
АР Крим	25,0	22,0	-3,0
Вінниця	20,0	14,0	-6,0
Дніпропетровськ	17,0	19,50	2,5
Донецьк	18,33	18,75	0,42
Житомир	8,0	10,5	2,5
Івано-Франківськ	13,0	15,5	2,5
Кіровоград	22,5	20,0	-2,5
Львів	19,0	20,0	1,0
Миколаїв	10,0	15,0	5,0
Одеса	15,0	18,5	3,5
Рівне	9,0	10,0	1,0
Суми	10,0	18,0	8,0
Тернопіль	10,0	10,0	-
Харків	12,0	20,75	8,75
Черкаси	16,0	17,0	1,0

* Складено за даними Державного комітету статистики України

Ціна на горіхи значною мірою коливається по регіонах. Зокрема, максимальні ціни на нелущені волоські горіхи перевищили мінімальні в 2,6 разів у 2010 році, а в 2008 році в 3,0 рази. Наприклад, якщо господарства Донецької області продавали в 2010 році на міських ринках і через власні магазини нелущені волоські горіхи за 8,75 грн, то в Київській області відповідно за 23,75 грн. за 1 кг.

Найдешевший ринок нелущених волоських горіхів склався у Житомирській, Миколаївській, Рівненській, Тернопільській областях.

Найдорожчий ринок горіхів сформувався у Київській, АР Крим, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській та Одеській областях. У даних регіонах велика чисельність населення і його відносно більша купівельна спроможність зумовлює підвищений попит на волоські горіхи. Поширеною формою оптової торгівлі є оптові ринки. Оптові регіональні ринки є не тільки регулятором внутрішніх ринкових цін, а й беруть на себе функцію інформаційної служби з питань дослідження кон'юнктури ринку[3].

Цінова ситуація в Україні залишається несприятливою для ефективного функціонування й подальшого розвитку ринку волоських горіхів. Для її

поліпшення, передусім, необхідно при встановленні цін узгоджувати інтереси всіх операторів ринку – виробників, торговельної сфери, споживачів. Основним чинником виваженої регуляторної політики й удосконалення цінової політики на внутрішньому ринку має стати державний протекціонізм. Особливо він необхідний для захисту товаровиробників через посилення антимонопольного контролю за цінами на ресурси й захисту вітчизняного виробництва [4].

Для більш детального аналізу міського ринку Києва нами проведено дослідження у вигляді анкетування на лущені волоські горіхи у 2011 році (таб.5).

Таблиця 5

Середні ціни на лущені горіхи на міських ринках Києва за січень-липень 2011 року, грн. за 1 кг*

Сорти	Ринки			
	Володимирський	Житній	Лук'янівський	Деміївський
Рудківський	66,4	68,3	73,4	75,1
Чернівецький I	77,3	78,4	81,3	80,4
Буковинська бомба	59,4	64,3	66,2	59,2
Буковинський 2	69,2	63,0	68,9	55,4
Клішківський	64,4	60,7	68,5	63,8
Прикарпатський	73,4	78,3	80,0	79,3
Топорівський	81,2	73,2	81,5	78,0
Ярівський	63,7	54,6	58,5	60,3

* Дані обстежень автора

Оптові ринки сприяють зменшенню кількості учасників у ланцюгу каналів реалізації безпосередньо від сільськогосподарських підприємств до населення. Вони повинні скорочувати кількість посередницьких фірм, які впливають на збільшення ціни реалізації. Чим менше посередників, тим, відповідно, нижча ціна реалізації для споживача [2].

Тенденції змін цін на горіхи залежать від каналів і регіонів їх реалізації. Рівень цін на волоські горіхи залежить від якості, розфасовки, реклами, місця вирощування продукції та помологічних сортів, розміщення торгового місця. Наприклад, за даними обстежень міських ринків Києва, залежно від місця продажу ціни на волоські горіхи змінювались у 1,3-1,5, а від помологічних сортів у 3-4 рази.

Головними на ринку волоських горіхів є оптова та роздрібна торгівля, а також ринкова інфраструктура. Саме ці суб'єкти ринку здійснюють товарооборот продуктів. До негативних факторів належить спад попиту, конкурентоспроможність продукції, диспаритет цін, обмеження кредитування товаровиробників.

Висновок. Основна частина товарообороту волоських горіхів припадає на стихійні та міські ринки, а також реалізація селянами продукції з рук та в палатках. На селянських ринках ціни на волоські горіхи нижчі ніж у магазинах, це і сприяє їх швидкому продажу.

Основним напрямом розвитку в Україні горіхівництва є поглиблена спеціалізація, розвиток конкуренції та кооперації, зміцнення матеріально-технічної бази зберігання; впровадження раціональної цінової, податкової, митної

політики; підвищення платоспроможності українських споживачів, а також підвищення ефективності використання ресурсів. Для відродження горіхівництва передусім потрібно сформувати належну ринкову інфраструктуру, що дозволить визначити ефективні канали реалізації.

Проведені дослідження свідчать про динамічність цін на внутрішньому ринку волоських горіхів. Рівень цін на волоські горіхи залежить від якості, розфасовки, реклами, місця вирощування продукції та помологічних сортів, розміщення торгового місця. Цінова ситуація в Україні надалі залишається несприятливою для ефективного функціонування й подальшого розвитку ринку волоських горіхів. Для її поліпшення, передусім, необхідно при встановленні цін узгоджувати інтереси всіх операторів ринку – виробників, торговельної сфери, споживачів.

Література

- 1) Затоковський Ф.Т. Нові буковинські сорти і форми горіха / Ф.Т. Затоковський, Л.Ф. Сатіна // Садівництво. – 2008. – № 61. – С. 116–121.
- 2) Сатіна Г.М. Врахування досвіду Угорщини у вирішенні проблеми промислового вирощування горіха грецького / Г. М. Сатіна // Вісник ХНТУСГ.– Х. : ХНТУСГ. – 2004. – Вип. 25. – С. 126–132.
- 3) Сатіна Г.М. Грецький горіх в Україні: економічний огляд і перспективи / Сатіна Г. М. – К. : НАУ. – 2006. – 24 с.
- 4) Сатіна Г.М. Потенціал промислового виробництва грецького горіха в Україні та шляхи його ефективного використання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/241007.html/>.

Summary

Economic efficiency of growing walnuts were investigated and ways to its improve in Ukraine and the price situation which affect distribution channels, regions of sale products also describes.

Key words: *walnut, efficiency, price*

Рецензент - д.е.н., проф. Музика П.М.